List 27. Tečaj XLVII.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 3. julija 1889.

Obseg: Kako trgati in vlagati sadje v zaboje. — Naši sadni vrti. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Kluna. — Govor poslanca Tonklija. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kako trgati in vlagati sadje v zaboje.

Sadjarji pogosto tožijo, da ne morejo svojega sadja spraviti v denar. Vsled tega zanemarjajo sadjarstvo, manj vredne sorte pa kar po slepi ceni prodajajo, o posebno dobrih letinah jim celo brezkoristno strohne. Zviti trgovci pa to porabijo sebi v dobiček. Oni kupijo sadje od sadjarja ter mu plačajo, kolikor se jim zdi, občinstvu pa to nič ne hasni, ker ceno potem določujejo tržci, kakor sami hočejo. Bi li ne dalo se tukaj pomagati? Mislimo, da se da pomagati. Dobra roba ima sebi primerno ceno; vendar ne smemo čakati, da jej nastavi ceno tržec, marveč sadjarji sami se morajo potruditi, da pridejo s kupci v dotiko. Kmalu se bodo prepričali, da je možno dobiti vrlih cen dobri robi. Naj posnemajo sadjarje ob Renu, na Avstrijskem itd., ki pošiljajo sadje v zabojčkih po pošti na ogled.

Ako pa naši sadjarji želijo dobre cene, morajo zavedati se tudi svoje dolžnosti; dolžni so namreč sadje brez vsake hibe dopošiljati. V tem oziru so dolžni: 1. razumno ravnati pri zbiranji sadja, 2. pri shranjevanji in 3. pri vlaganji v zaboje, katere potem odpošljejo.

Pri nas navadno drevesa otresejo, sadje pa pomečejo na voz, da ga doma v kleti nakopičijo. Tako ravnati je silno napačno. Kar se ni skvarilo uže na drevesi, skvari se v kleti. Ljudje se pa potem jezijo, da jim tržci obetajo slabe cene, ker je sadje mnogovrstno oškodovano.

Sadje hoče, da ga varujemo in opazno z njim ravnamo, kakor z jajcem. Razumen sadjar toraj ne bode dreves otresaval, marveč utrgal bode vsak sad posebe ter ga varčno položil v košarino, katera je z prtom pokrita. Kadar je polna, položi se sleharni sad varčno na voz na slamo; kadar je ena plast polna, pokrije se s slamo, na katero se polaga druga plast sadežev in tako dalje. Na gornjo plast, pokrito seveda zopet s slamo denejo se deske, ki se trdno privežejo k vozu, da sadeži ne drgnejo drug drugega. Ko je voz domov pripeljan, odbrati je jabolka previdno, in sicer zelo nepokvarjena vkupe, na dalje malo skvarjena in naposled hudo oškodovana vkupe. Prva se posebe odpošljejo in posamezna prodajajo, druga pojedo doma, tretja prodado za tolčenje, ako doma ne delajo tolkle. Vsled tolike marljivosti so nekatere okolice zaslovele daleč po sveti, na primer okolica mesta Bozen na Tirolskem. Vendar to ni še zadosti. Treba tudi o pravem času sadu iti pobirat. Jagodičast sad treba pobrati, kedar je popolnoma dozorel, drugače je pri koščičastem in peškatem sadji, to dozoreva tudi pozneje po shrambah. Kdor hoče koščičast sad na prodaj odpošiljati, ne sme čakati, da mu na drevesu popolnoma dozori, ampak mora ga poprej pobrati, sicer bi na mesto, kamor je namenjen, došel uže ves pokvarjen. To znajo ogerski kmetovalci prav dobro ter se ravnajo tako, kedar pošiljajo slive v severno Nemčijo, isto delajo kmetovalci v Torinskem gozdu, kateri svoje sadje pošiljajo sveže v Holandijo, na Švedsko in Angleško. Sadje pobirajo, kedar začne barvo dobivati dobro vedoč, da bode dozorelo, kedar pride na določeno mu mesto. Pri peškatem sadji moramo razločevati poletnji od zimskega sadu. Prvega je treba kolikor mogoče rano pobrati, ako hočemo, da ostane poraben in trpežen; dozoreli strati se kmalu. Zimski sad pa naj ostaja kar mogoče dolgo na drevesu.

Kar se dostaje shranjevanja, vemo, da še celo žlahten sad hranijo po kleteh. Toda ravno kleti sodijo najmanj za shrambo žlahtnemu namiznemu sadju. Zatorej shranjujejo sedaj žlahtni sad, koder ga pridelujejo veliko za prodaj po suhih, nemraznih izbah in dvoranah. Vsaka klet daje sadju neprijeten duh.

Tudi zastran vlaganja v zaboje nahajamo še mnogo pomanjkljivega. Po sadnih trgih velikih mest zapazimo

K. K. ZEITUNGS-STEMPEL

pogosto velikih sodov, natlačenih z jabolki. Ljudje so jih nametali v sod, zavečili ga in zabili. Nasledke takšnega napačnega ravnanja vidimo, kedar sod odpremo; polovica sadja je skvarjena; za slabo sadje pa ni kupcev, ko bi jabolka Bog vedi kako po ceni ponujali. Tirolski sadni tržci dajejo pa lep vzgled. Kar je namiznega sadja ovijejo sleharno jabolko, vsako hruško prav opazno v svilnat papir — Seidenpapier. — Tako ovitih jabolk vložijo po 50, 100 ali 250 vkup v posebne zaboje na trdno, da jih nič ne pregane. Cenejše sadeže vlagajo tudi v sode, ki so pa za četrtinko manjši od naših.

Naši sadni vrti.

Naši sadni vrti so v obče še prav zelo slabi; lepotičje naj bi bili našim hišam in pristavam ter donašali nam lepega dobička, pa so le zapuščen kos zemlje, kateri neznatno malo koristi.

Kaj je slabega po naših vrtovih, kako je sadje vzgojevati itd., to hočemo v nastopnih vrstah nekoliko popisati.

Na vrtu imejmo najprvo samo dobro sadno drevje, bodisi kupčijskih vrst ali za domačo porabo v sušilo ali mošt. Zato ne sadi drevja, katero ti rodi malovreden sad, in spravi z vrta neplodno in staro drevje. Lahko trdimo, da polovica drevja po naših vrtovih rodeva malovredno sadje. Nujno je torej potrebno po naših vrtih precepiti malo in slabo rodeče drevje s takimi vrstami ali sortami, katere so uže izkušene kot dobre. V našem listu smo uže mnogokrat pisali o dobrih vrstah, pa hočemo še večkrat. Precepljati je najbolje spomladi. V ta namen požagamo drevesu, ki je staro do 40 let, vse veje doli do tistih, na katere bodemo cepili. Rane od žage porežemo potem gladko in jih vse zamažemo prav skrbno s cepilno smolo. Čez tri leta imamo zopet rodeče drevo, katero nam pa daje sedaj obilo lepega in dobrega sadja.

Pa ne le, da precepe prav živo priporočamo našim sadjarjem, ampak tudi da pomlade svoje staro drevje, katero videzno peša v rodovitnosti ter pričenja kazati suho vejevje. Pomladitev imenujemo prav močno skrajšavo vseh vej, s čimer prisilimo drevo, da naredi nov in čil les. Kar čudovito je, kako se obraste tako pravilno pomlajeno drevo in kako postane zopet rodno.

Sedaj hočemo omeniti najpoglavitnejšega sadjarskega opravila po naših zanemarjenih vrtih. Naši sadjarji naj vendar izpoznajo, da brez gnojenja ne smejo nadejati se lepega ter brez napake sadja, niti da jim bode drevje obilno in stanovitno rodevalo pa zlasti krepko se razvijalo. Gnojiti moramo sadnemu drevju vsaj vsako tretje leto, kako pa, o tem hočemo ob svojem času še katero reči. Sadnemu drevju lahko gnojimo skoraj vse leto. Posebno po dobrih letinah, ki so drevje zelo oslabile, moremo z gnojenjem drevo prisiliti, da začne iz nova krepko rasti in roditi.

Razen navedenih opravil je po naših sadovnjakih še marsikatero koristno delo opravljati. Tako moramo zemljo zlasti okoli mlajšega drevja večkrat zrahljati, poganjke iz korenin (pri češpljevem in drugem drevji) odstraniti, pregosto vejevje razredčiti, vodene, nerodovitne poganjke iztrebiti ali jih rodovitne storiti, če jih primerno skrajšamo.

Čistiti debla mahu ter druge nesnage je tudi važno opravilo, poleg tega je tudi treba obirati in zatirati gosenice in drug mrčes.

Neobdelani in zanemarjeni sadovnjaki so v pravo sramoto lastnikom, a lepo skrbno in pravilno obdelan sadni vrt je pa obilen vir dohodkov in lepota vsakemu posestvu. Na delo torej, slovenski sadjarji, in ravnajte se po tem pouku!

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

111.

Moskiti.

Moskiti vznemirjajo človeka vsak čas, po dnevu in po noči, ali vsak pot so druge vrste, katere na plen lete. Kedar se eni moskiti zgube, ima človek malo časa mir, ali ob svojem času se prikažejo drugi roji, da stražo izmene, kakor misijonarji vele. Od polusedme ure zjutraj pa do pete ure popoludne gospodarijo pravi moskiti. Jedno uro po solnčnem zahodu dojdejo na vrsto tempranerosi. Le-ti koljejo poldrugo uro, potem zginejo. Čez nekoliko minut se pokažejo zankudosi, kateri vse do svitanja vrše okrog. Moskiti odlete v časih v daljne kraje.

V nekater kraj nenadoma privršé novi moskiti, kakeršnih do tedaj niso poznavali. Na nekem kraju ob Magdalenskej reki ni bilo drugih komarjev kakor „jejeni“. Ker ti komarji samo po dnevu letajo, imeli so ljudje mir vsaj po noči. Leta 1861 so se nenadoma pojavili veliki ponočni komarji, tako da ubogi ljudje niso vedeli kam bi se po noči vlegli.

Mnogi se čudijo, da hočejo ljudje v takih krajih ostati in živeti in da se celo drugi k njim doseljujejo. Kjer je kosec kruha, tam se koj dobe ljudje, če tudi jih moskiti koljejo, da je joj. Ljudje so se tako privadili te nadloge, da se vznepokoje, kedar za malo časa moskiti zginejo. V Esmeraldi so pripovedali Humboldtu, da je nekega dne 1795. l. eno uro pred solnčnim zahodom nakrat moskitov zmanjkalo. Ob tem času je bil zrak navadno oblačen od moskitov, a sedaj celih dvajset minut ni bilo ugledati prav nobenega, da-si ni bilo vetra. Ljudje so vsi veseli drug drugemu čestitali in se popraševali, ali bode ta sreča dolgo potrajala. Ali kmalu so

se jeli tudi bati, češ, da se je red v naravi premenil. Stari Indijanci so trdili, da to ne pomeni drugo, kakor hud potres. Vse se je živo prepiralo in pazilo na vsak trepet perja. Kedar so se moskiti zopet pokazali, odleglo je ljudem, kakor da se jim je težak kamen odvalil. Vsi so bili zopet zadovoljni.

112.

Tsetse.

Tsetse je muha, med vsemi muhami najhujša. Komaj bi verjeli, da je največ znanstvenih ekspedicij v centralne pokrajine južne Afrike spodletelo edino le radi jedne male muhe, ki ni nič večja, od naše pohišne muhe,. Vsi potniki s teh krajev pripovedajo o tej muhi kakor o največej nadlegi. Muho to nazivajo tsetse. Rujava je in po zadku se jej vleče poprek nekoliko rumenih prog. Krila so jej daljša od života. Kakor je zloglasna in opasna ta muha, vendar je mnogo stvari ki se je ne boje. Ne boji se je človek, ne divja zver, od domačih živalij tudi ne svinja, mezeg, osel in koza. Ali je tem nevarnejša govedu, konju, ovci in psu, ker od vboda te muhe lehko te živali poginejo. V mnogih krajih centralne Afrike ne morejo radi te muhe omenjenih koristnih živali rediti. Muha sicer vbada tudi človeka in ostale živali, ali nobenemu ne škoduje, vendar se vse te muhe boji. Muha dobro vidi, ker se kot strela spusti z visokega drevesa uprav na ono mesto, kjer jej je moči najbolje vbosti, pripoveda nam potnik M. Castelneau. Potnik M. Chapmann pa pripoveda, kako je moral v južnej Afriki se dobro zaviti, da se je ubranil tem krvželjnim muham. Ali če se je le zapel ob trn in se je na obleki naredila luknja, koj je priletela muha, kakor da je vedela in se je zabodla v kožo.

Tsetse roji najhujše ob reki Zambezi. Drži se grmovja in trstja, ki se širi ob reki, kajti ona ljubi najbolje močvirne kraje. Afriške živali poznajo uže z daleč glas svoje krvne neprijateljice, in čim ga zaslišijo, popade jih grozen strah. Nekaterej živali so vbodi mušji zelo opasni, tri, štiri take muhe morejo pod zlo spraviti vola. Potnik Green je moral opustiti daljno potovanje, ker so mu od teh muh poginile vse živali, ki jih je potreboval za potovanje. Glasoviti potnik Livingstone je zgubil pri Zambezi štiriintrideset prekrasnih volov, da-si so bili malo okljani.

„Najznačajnejše za vbod te muhe je to,“ veli Livingstone, „da ne škoduje niti človeku niti divjej živali, tudi teletom ne, dokler so pri sescu. Nam osebno ni vbod nikdar nobene veče nadlege napravil, da-si smo živeli cela dva meseca med muhami.“

„Ako dojde muha človeku na roko, pa jo pusti v miru, ondaj vidi, kako se rilce muhi razdeli na troje. Srednji del se globoko zabode v kožo, potem ga potegne nazaj, a na to brzo dela s svojimi čeljusti. Koža od vboda jasno porudi. Zadek, ki je do sedaj bil stisnjen in sploščen, polni se bolje in bolje in se širi, in kedar se muha napije krvi, mirno se vzdigne in odleti. Po vbodu začuti človek, da ga koža malo srbi, ali ta bolečina ni hujša od one, ki jo napravljajo moskiti. Na volu prvi učinek tudi ni dosta hujši videti kakor na človeku in žival tudi ni vznemirjena. Ali čez nekoliko dni potem začne živali iz oči in nosnic se cediti, tudi se začne tresti od mrzlice. Dolenji del čeljusti pa začne otekati. Govedo od dne do dne postaja mršavejše, četudi se še po navadi pase. Na to mu oslabe vse mišice, liti začne iz njega, ne je več, popolnoma opeša in pogine. Ako so goveda tolsta, kedar jih muhe okoljejo, postanejo nezavestna, oslepe in kmalu poginejo. Nagel premen topline, vzlasti ob deževju, pospešuje razvoj bolezni. Žival slabi od dne do dne in naj delajo ž njo kar hočejo, naposled vendarle pogine.“

Osel, mezeg in koza so pa prav tako srečni kakor človek in divje živali. To je razlog, da je koza edina domača žival mnogoštevilnim plemenom, ki stanujejo okoli reke Zambezi, kjer je muha tsetse prava nadloga. Bili smo med antilopami, bivoli, cebrami in svinjami in vse te živali so mogle brez škode bivati med muhami, da-si je tako mala razlika med volom in bivolom, med ovco in antilopo, med konjem in zebro. Res nam ne gre v glavo, da muha enej živali škoduje, a drugej ne. Teletu ne škoduje muha, dokler je ono pri sescu, dočim pes, ako se napije mleka od bolne krave, gotovo pogine. Ti pojavi so tako čudni in nenavadni, da smo mislili, ta nadloga prihaja od kake biline a ne od muhe, no major Vardon z Madrasa je rešil to vprašanje. Odšel je s konjem na brežiček, kjer je bilo zloglasnih muh, pa ni dal konju niti vgrizniti trave. Pomudil se je na brežičku samo toliko, da je pregledal okolico in vlovil nekoliko muh, katere so mu konja zbadale. Deset dni pozneje mu je poginil konj.

Kedar morajo potniki ali trgovci gnati govedo po opasnih krajih, gonijo le ob hladnem času in to samo v jasnej noči. Takrat so muhe radi hladu kakor otrpnjene. Brez te previdnosti bi govede vselej prišla v nesrečo.

(Dalje nasl.)

Politične stvari.

Govor poslanca Kluna

v državnozborski seji dne 21. marca t. l.

(Dalje).

Koroški deželni šolski svet pripisuje zgoraj navedenim izjavam jako veliko važnost. Saj je sedaj v prijetnem položaji, da nam more odgovarjati s tem, kar se je v resnici zgodilo, s tem namreč, da slovenski narod sam ne mara tega, kar zanj zahtevamo, da je popolnoma zadovoljen z vredbo šole, kakoršna je sedanja na Koroškem. Tudi gospod poslanec za Beljak je menda tega mnenja, ker je rekel nasproti mojemu ožjemu somišljeniku, ki je v glavni razpravi govoril, (čita): „da o ljudski šoli na Koroškem gotovo zaradi tega ni govoril, ker

*

še ni pozabil enoglasnih ugovorov skoraj vseh slovenskih občin" — in tu stoji: „Čujte! Čujte! na levici" — — „ugovorov, ki se odločno izrekajo zoper vsako premembo šolstva v jezikovnem oziru."

Zaradi tega je pač vredno, da se nekoliko natančneje pregledajo te izjave, kajti drugače ni moč dognati njihove vrednosti. Na Koroškem imamo 75 slovenskih političnih občin, ne pa 65, kakor je to trdil gospod poslanec za Beljak, kajti za me je jezik prebivalstva merodajen, ne pa označenje političnih oblastnij ali celo občinski zastop. Teh političnih občin imamo v okrajnih glavarstvih celovškem 28, beljaškem 13, sv. mohorskem 4, velikovškem 29 in volfsberškem 1. Izmed teh 75 političnih občin je samo 29, tedaj ne popolnoma dve tretjini, napominane izjave sklenilo. Slovenskih šolskih občin brojimo na Koroškem 110 ne 91 — kajti tudi tukaj mi ni merodajno vrščenje s strani koroškega deželnega šolskega sveta, marveč narodnost učencev, in od teh 110 šolskih občin je pritrdilo le 32, tedaj komaj četrtina, znanim izjavam, ki so pa v mnogih slučajih ene in iste.

Ni res tedaj, da so te izjave sklenile skoraj vse občine, in ravno tako ni res, da so te izjave izšle od slovenskih občin. Povod izjavam je dalo marveč nemško društvo v Celovci, ki je tudi dotične obrazce razposlalo v neomahljivi zvestobi udanim mu občinskim svetovalcem, krajnim šolskim svetnikom, ljudskim učiteljem, ter lastnikom rudnikov in graščin.

Na Koroškem pa so občine, v katerih je prebivalstvo izključno slovensko in v katerih imajo vzlic temu veliko besedo nekateri mali tam bivajoči nemško-liberalni gospodje. To velja posebno za tovarniške pokrajine, kjer je slovensko prebivalstvo, ker dobiva delo in zaslužek pri večinoma nemško-liberalnih lastnikih tovarn, od teh odvisno, kar se kaže več ali manj v vseh javnih zadevah. Posebno imajo ti gospodje radi, da jih od njih odvisno prebivalstvo voli v občinski ali krajni šolski svet, katero potem vodijo po lastni previdnosti.

Taki občinski in krajni šolski sveti tedaj so izdali dotične izjave. Kdo pa bo tako priprost, da bo smatral te izjave za izraženo čisto in prosto voljo slovenskega prebivalstva? (Prav res! na desnici.)

Pri sebi imam natančen izkaz vseh teh izjav in tudi vse liste „Klagenfurter Zeitung", v katerih so se iste objavile, ter bi lahko precej natanko povedal, kako je nastala ena ali druga izjava; omejiti pa se hočem samo na nekatere izmed njih, o katerih se je že govorilo v tej visoki zbornici in kar se mora popraviti. Prebivalstvo občine Straja Ves je slovensko in vrlo katoliško; podpisala ni samo prošnjo za slovenski učni jezik, marveč tudi peticijo za versko šolo.

(Dalje nasled.)

Govor drž. poslanca Tonklija

v državno-zborski seji dne 8. maja 1889.

(Dalje.)

Preidem sedaj k civilnemu sodišču. V civilno sodnjih zadevah se mora razsojevati v istem jeziku, v katerem se je vložila vloga. To se pa ne godi, vsaj dostikrat ne, ter se temu mnogostranski izogibljejo.

Najhuje je tam, kjer se zaslišujejo priče po sodniku, ki ne razume njihovega jezika. Tu se ne pozivajo sodnje zaprisežen tolmači, marveč si pomagajo s tem, da prevaja zapisnikar, ki zna le nekoliko slovenski in ki je dostikrat navaden diurnist. Da to ni pravo postopanje in ne ugaja postavi, priznalo se mi bo, in strogo bi se moralo na to paziti, da bi sodnji uradniki v resnici praktično znali jezik.

Če sedaj govorim o Koroški, naglašal bi poprej, da mi ni toliko za to, da bi se tam nastavljali Slovenci, tudi ne za to, da bi se poslovenilo pravosodje, marveč le, da bi dobil tamošnji slovenski narod svojo pravico. (Poslanec Klun: Prav res!) Če ima koroško nemško prebivalstvo pravico — in to popolnoma priznavam —, da se pri sodišču zaslišuje v svojem jeziku, dobiva vloke in razsodbe v svojem jeziku, ima gotovo tudi slovensko prebivalstvo isto pravico. Če so pa na Koroškem nastavljeni slovenskega jezika nezmožni uradniki, godi se slovenskemu prebivalstvu krivica. Nj. ekscelencija je v odgovoru na neko interpelacijo sam priznal da je potreba, če se hoče izogniti tolmačem, službe avskultantov; pomnožiti za pet, in sicer jih podeliti takim osebam, ki so zmožni slovenskega jezika. Kako se je pa stvar izvršila v praksi? Res je imenovalo pet avskultantov; eden izmed njih, ki je zmožen slovenščine, je bil že prej v Celovci; dva v resnici znata slovenski ter sta tu nastanjena. Dva druga pa, ki sta bila imenovana, ne znata slovenski; peti ni nikdar prišel v Celovec. Kako naj se tedaj temu odpomore, ni mi znano.

Sedaj pa kazenskopravno polje. Pri kolegijih štirih sodnikov, ki se morejo še precej sestavljati iz slovenskih sodnikov, če se prezre predsednik in podpredsednik, je še dosti povoljno. Toda kako je pa z zapisnikarji? Zapisnikar zna le tedaj slovenski, če je eden izmed teh dveh avskultantov pozvan. Če tedaj stranka, sodnik in avskultant znajo slovenski, vrši se vse gladko. Če pa svetnik ni zmožen slovenščine, poklicati se mora tolmač, kateri posel tudi v resnici opravljata ta dva avskultanta. To se godi tudi po napominanem imenovanji. To tedaj čemer so se hoteli izogniti, je zopet nastopilo. Zboljšalo pa se je vsaj v toliko, ker je tolmač zaprisežen in slovenščine zmožen mož. No, pri porotnikih je menda isto. Kaj se pa godi pri preiskovalnih sodnikih? V Celovci so trije preiskovalni sodniki, katerih pa nobeden ne zna slovenski. Navzoč mora biti tedaj zopet eden izmed teh dveh avskultantov. Če sta tedaj avskultanta le za to tukaj, da opravljata službo tolmača, kdaj bodeta sploh

dela se vadila ter priučila pravcati sodniški službi? Drugače je pri ostalih okrajnih sodiščih — okrajev, v katerih so Nemci, ne navajam — ker zna polovica okrajnih sodnikov slovenski. Izsto velja primeroma glede pristavov. Znano je, da ti večinoma zastopajo kazensko pravosodstvo v slučajih prestopkov. Prosim, kakošna je ta preiskava, kakošna razsodba, če sodnik ne razume slovenski, stranka pa ne nemški? Ravno tako se godi v civilnih pravdah, kjer sodnik mora brez tolmačev zaslišati priče, ki ne znajo nemški.

To so nedostatki, ki se morajo odpraviti, ne v interesu narodnosti, marveč na korist pravosodja in pravosodstva. (Dobro! Dobro! na desnici.) Na tem stališči stojim in s tega stališča tirjam od visoke pravosodnje uprave, da odpomore. (Dobro! Dobro! na desnici.)

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Dobrava dne 23. junija. (*Različno*). (Konec.)

Kar se hudo zabliska in strela udari v gospodarsko poslopje imenovanega posestnika; v trenutku pokadi se iz podslamnate strehe gost črni dim in poslopje je ob vsem podstrešji v strašnem plamenu. Sosedje domači in iz bližnjih vasi prihite hitro na pomoč. Posrečilo se jim je živino, nekoliko kmetijskega orodja in hišo pred ognjem rešiti. Škoda je pa vendar-le prav občutna. Zgorelo je, razun zidovja, pri gospodarskem poslopji vse do tal; zgorela so vsa drva in butarice, pripravljena za domačo kurjavo ob prihodnji zimi, nekoliko gospodarskega orodja in okolu 65 starih stotov novega sena in detelje, kar bilo je uže pod streho. Prizadeti zavarovan bil je pri „Slaviji“ za to poslopje sè 300 gld. Škoda znaša pa dosti več. Ker imajo pa tukajšnji prebivalci lepo krščansko navado, da osobito pogorelcem radi in zdatno z lesom in drugim gradivom na pomoč prihite, pomagali bodo gotovo tudi temu ponesrečencu občutno rano z zdatnimi podporami zaceliti tem bolj, ker bilo mu je pred sedmimi leti vse: hiša in hlev do tal pogorelo.

Ob pretečenih desetih dnevih popravil, osnažil in uglasbil je orgljarski mojster g. France Goršič iz Ljubljane orgle pri tukajšnji farni cerkvi kaj izvrstno. Vse delo dognano je mojstersko. Mojster nadomestil je celi broj manjših cinastih piščalk s čisto novimi; pri vsem tem gledal je na solidnost dela več, nego na lastno korist, dobička ni iskal. Reči se more z mirno vestjo in znano je sploh, da ga kranjska nima v tej stroki bolj izurjenega, spretnejšega in zanesljivega mojstra, nego je vrli poštenjak stare slovenske korenine, g. France Goršič v Ljubljani.

On nima tiste lastnosti, s katero se mnogo njegovih sovrstnikov ponaša, katerej se pravi „samohvala“, da le denar dobe, pa je vse dobro, delo naj bode pa — tako ali tako. — Zato naj bode pa na tem mestu vsem, kateri enacih poprav ali novih orgel potrebujejo, najtopleje priporočen. M. Rant.

Iz Ljubljane — Slavnost razkritja Vodnikovega spomenika, ki se je minulo nedeljo vršila v beli Ljubljani, bila je na vse strani veličastna tako, kakor to zasluži slavljenec sam. Vdeležba pri slavnosti bila je vseslovenska, ne le zastopniki občin, društev iz cele kranjske dežele videti je bilo s svojimi zastavami, temveč velikansk del slaviteljev došlo je iz druzih slovenskih, deloma tudi sosedno-hrvatskih pokrajin. Da se je ljubljansko prebivalstvo in pa ono ljubljanske okolice vdeležilo slavnosti skoraj do zadnjega moža, na tisoče in tisoče, je vresnici veselo znamenje narodne zavednosti, da je bila tudi vdeležba iz Primorskega, z Dalmacije in Istre, iz Štajerske zelo mnogobrojno je dokaz raščečega čutja celokupnosti vsih Slovencev, prav tako veselo je, da se je sosedna nam Reka z bratovskim sočutjem vdeleževala narodnega našega praznika, kar pa je v vsih domoljubnih srcih vzbujalo najsrčnejše veselje, bila je jako mnogobrojna vdeležba najbolj preganjanih naših slovenskih bratov Slovencev na Koroškem. Došlo je koroških Slovencev k Vodnikovi slavnosti blizo da ne 100 iz raznovrstnih stanov. Prinesli so saboj za slavljenca dva krasna venca, katera so po odkritji položili na podnožje spominka. Med došlimi bila sta tudi oba slovenska deželna poslanca gg. Einspieler in Muri, prvi sicer ni mogel čakati konca slavnosti, pač pa je drugi g. Muri pri slavnostnem obedu v lepi gladki slovenščini govoril ter v imenu vseh došlih tovarišev izražal radost, da jim je mogoče vdeležiti se tako veličastnega narodnega praznika, tem čutilom dodal pa je še nekatere gorke besede zahvale slovenskim državnim poslancem, ki so s toliko srčnostjo branili pravice koroških Slovencev. Odzdravila sta g. Muri-ju poslanca gg. dr. Poklukar in dr. Ferjančič.

Pa vrnimo se k slavnosti sami. Po slovesni sv. maši, katera se je pela v Št. Jakobski cerkvi, zbralo se je občinstvo na lepo okinčanem prostoru pred šolami sedaj „Vodnikovem trgu“. Polna bila je vsa okolica spominka gostov, ravno tako pa tudi bližnji prostori in hiše polni navdušenega občinstva. Točno ob 12. uri pričela se je slavnost s slavnostnim govorom z veliko spretnostjo sostavljenim po prof. Wiesthalerju; koncem govora razkril se je iz rok kiparskega domačega umetnika Alojzija Gangl-a prišedši z brona vliti na krasnem kamnitem podnožji stoječ spominek. Potem pokladale so različne deputacije k spominku deloma zelo krasne in dragocene vence, katerih je bilo polno podnožje. Potem pela se je po mojstru Ipavicu zložena slavnostna pesem. Konečno vršila se je izročitev spominka v mestno last in konec slavnosti na tem mestu bila je cesarska pesem.

Ob 2. bil je na čitalničnem dvorišči skupen obed, pri katerem se je do 5. ure napivala z napitnico na cesarja, počenši dolga vrsta napitnic.

Koj po 5. uri zbirali so se gostje in brez števila ljudstva v Šiški pri rojstni hiši Vodnikovi. Kakor se je trenutek razkritja slavil s streli topov na ljubljanskem gradu, tako so v Šiški med tamošnjo slavnostjo nepretrgoma možnarji pokali, lepe Šišenske dekleta v pečah pa so sprejemale goste in jim delile šopke.

— **V tukajšnji podkovski šoli** vršile so se dne 27. in 28. junija skušnje pod predsedništvom vodje in v nazočnosti c. kr. deželnega živinozdravnika in učitelja. Prvi dan prišlo je k skušnji 9 kovačev, kateri niso obiskavali šole, med njimi bili so 3, kateri so ponavljali skušnjo. Od prvič prišlih šest kovačev so pa le 3 zadostovali, drugič prišli 3 kovači so bili zadostno izvežbani in dobili so spričevala. Po narodnosti bilo je 6 Kranjcev 2 Štajerska Slovenca, 1 Korošec, kateri je, nevešč svojega maternega jezika, bil vprašan v nemškem jeziku. Dne 28. prišli so na vrsto učenci podkovske šole, katerih bilo je v I. tečaju sedmero, in sicer 6 Kranjcev in 1 Hrvat. Štirje imeli so podporo od c. kr. ministerstva, Hrvat pa od svoje domače občine.

Vsi so povoljno prestali skušnjo iz podkovstva in ogledavanja klavne živine in mesa.

Z prav dobrim uspehom naredila sta skušnjo Hrvat Mato Plavec iz Martinske vasi in Slovenec Valentin Bajt iz Srednje vasi, kranjskega okraja. Z dobrim vspehom pa Primož Belaj iz Žigmaric na Kočevskem, Strgar Valentin iz Medvod, Treven Ignacij iz Idrije, Zalar Janez iz Šent Vida nad Cerknico in Lukanc France iz Komende.

— **Ravnateljstvo ljubljanske gimnazije** naznanja, da se bodo vpisovali učenci za prvi razred dne 14. julija od 8. ure zjutraj v ravnateljski pisarni. Pismena skušnja se prične dne 15. julija ob 8. uri, ustna popoludne ob 3. uri.

— **Ob Vodnikovi slavnosti** je došlo 138 telegramov in sicer 1 iz Pariza, 2 iz Italije, 1 iz Bolgarije, 1 iz Hercegovine, 4 s Češkega, 8 z Dunaja, 14 iz Hrvatske, 28 iz Primorske, 29 s Koroškega, 21 s Štajerskega in 28 s Kranjskega.

— **Volilno gibanje na Kranjskem.** Po razglašenji imenika kandidatov po narodnim volilnem odboru, ki se je ravno za sklepanje o priporočanji kandidatov pomnožil na 58 zaupnih mož iz cele dežele, poleglo se je volilno gibanje večinoma, samo za eno mesto poslaniško v okolici ljubljanski in pa v okraju ribniškem še traja dalje, in tudi v kranjskem volilnem okraju še ni po vsem ponehalo, kakor posnamemo iz poslanega v „Slovencu“ v katerem g. Kalan, kapelan trnovski, z nekakim posebnim naglasom javlja, da svojo (le zoper kanonika Kluna obrnjeno) kandidaturo v kranjskem volilnem okraju vzdržuje.

Nasproti pa je g. župnik Šenčurski Golobič preklical vsiljeno mu kandidaturo, ako ravno brez dvoma vsakdo pripoznava njegovo odlično spretnost za tak posel.

Jutri bode večinoma konec nekrvavi vojski, katera ima tudi poleg neprijetnost dobro stran to, da se prebivalstvo nekoliko zdrami in pa, da se na dan pokaže več ali manj sposobnih pa tudi nekoliko nesposobnih kandidatov za prihodnje volitve.

Nadejamo se, da jutri p n. narodni volilci v celi deželi vsaj večinoma pokažejo politično zrelost svojo v soglasnih volitvah, da ne zaostanejo za častno-slavnimi volitvami nekdanjih časov, v katerih je bilo treba na volišče stopati v nasprotji z vsemi oblastvami in v katerih je bilo venderle mogoče na pr. vpeljati toliko da ne soglasno izvolitev slavnega našega političnega prvaka grofa Karola Hohenwartha. — „Sloga“ bodi toraj naše geslo pri vsih sedanjih volitvah.

— **Vodnikovega obeda** na čitalničnem vrtu v Ljubljani vdeležilo se je minulo nedeljo 250 oseb, med njimi bilo je poleg druzih deležnikov: kipar Gangel, skladatelj Ipavec, deželni odborniki Detela, Murnik in dr. Vošnjak, mestni župan Grasselli in izmed slovenskih državnih poslancev: gg. dr. Ferjančič, dr. Poklukar, dr. vitez Tonkli in M. Vošnjak.

— **Čitalnica ljubljanska** priredi prihodnjo soboto na društvenem vrtu Besedo, pri kateri svira vojaška godba domačega polka št. 17, in pa prepeva društveni zbor. Začetek ob 8. uri. Neudje plačajo 30 kr. vstopnine.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. Razprave v delegacijah vrše se hitro in mirno. Avstrijska delegacija rešila je sledeče proračune a) skupno finančno ministerstvo, b) carino, c) skupni vrhovni računski dvor, d) ministerstvo uuanjih zadev, e) mornarico, f) Bosno in Hercegovino, g) izredna vojna potrebščina.

Pri razpravi o upravi Bosenski, se je potrdilo, da je gospodarski in političen napredek v teh deželah povoljen in sklenilo se je poročilo o tem sprejeti v poročilu budgetnega odseka. Pri tej priliki odgovoril je grof Kalnoky na interpelacijo zarad zapora gališkega dijaka Dvernicki-ja po ruskih oblastvah: Po uradnih poročilih avstrijskega poslaništva v Petrogradu in glavnega konsula v Varšavi, dejali so Dvernicki-ja na meji v zapor, ker je imel na svojem životu skrite tiskovine vsebine anarhistične in pa take, ki so zadevale zadnjo Poljsko ustajo, s tem namenom, da bi jih širil na Ruskem, to se smatra po ruskem postavodajstvu, hudodelstvo podpihavanja. Preiskava je dogotovljena, toraj je kmalu pričakovati konečne razsodbe.

Pri izrednem vojnem kreditu, katerega je tudi že rešil ogerske delegacije odsek, potrdilo se je, da bode leta 1890. dogotovljenih pušk repetirk za vseh 13 vojnih skupin.

V poslaniških krogih delegacije sodi se, da bodete delegacije dognale svoje delovanje ali 14. ali vsaj 16. t. m.

Razprave v delegacijah vplivale so toliko pomirljivo na javnost, da je avstrijskim državnim rentam cena na borzi zopet poskočila za $1\frac{1}{2}$ goldinarja.

Istra. — Tudi pri deželno-zborskih volitvah za mesta in trge zmagali so v dveh okrajih, namreč v Voloski in Paznu Slovani tako, da imajo sedaj večino o kuriji selskih občin in skupaj 10 mandatov.

Češka. Koj začetkom zasedanja delegacij poročali so časniki o razgovoru cesarja z dr. Rieger-jom, kateremu so bile predmet deželno-zborske volitve na Češkem, in poročalo se je, da je cesar dostavljal od svoje strani željo, da bi se le volitve srečno dognale. — Pa videti je, da se ta želja cesarjeva ne bo spolnila, kolikor vsaj se da soditi po dosedaj znanem izidu volitev za kmetijske občine. Brzojav s Prage od včerajšnjega dneva namreč poroča: Kolikor do sedaj znano o izidu deželnozborskih volitev v okrajih kmetijskih občin, izgubili so staročehi na mladočehe 21 sedežev. Do sedaj imeli so mladočehi v tej kuriji samo 6 glasov sedaj jih imajo že gotovih 27.

V nemških okrajih izvoljeni so do sedaj vsi prejšnji poslanci. V Karolinem dolu izvoljen je Julij Gregr proti Zeithamerju s 151 glasovi proti 150, katere je prejel Zeithammer. V volilnem okraju Semil izvoljen je dosedanji zastopnik dr. Rieger z 48 glasovi, mladočeški protikandidat, urednik „Narodnih Listov“, Tuma prejel je 39 glasov.

Kdor bi sodil samo po unanjosti, mogel bi trditi, da je to sad zgovorniške sile, s katero razpolagajo mladočehi, pa to bi bila zmota, ker dobra govornika med državnimi poslanci sta samo Gregr in Herold, vsi drugi so ali podsrednji ali celo slabi govorniki, o trdnih stalnih programih pa celo sluha ni med njimi. Zato moramo v interesu državno-zborske večine in posebno v lastnem interesu, globoko obžalovati to izvolitev.

Angleška. — Ona stroga ločitev med visokem plemstvom, izrekoma med vladajočimi rodbinami in vso drugo družbo nižjih vrst, zgublja se bolj in bolj pri angleški vladajoči rodbini, ker ravno sedaj se govori, da se ima najstarejša hči angleškega prestolo-naslednika princa Waleskega zaročiti z bogatim amerikanskem plemenitašem grofom Fife-om.

To kaže, da angleški prestolo-naslednik, kakor v marsičem drugim zapušča tradicije vladajočih rodbin ter višje stavlja na Angleškem vladajoča realno-trgovska načela.

Tudi v prometno-trgovinskih ozirih ponuja se ravno sedaj Angleški tesneja zveza z Ameriko. V južni Afriki podelila je namreč Portugiška vlada na lastnem ozemlji angleški družbi, pri kateri je pa videti zapleten tudi amerikanski kapital, zgradbo železnice, katera bi bila morala biti zgotovljena na kresov dan t. l. Ker se pa zarad daljnega deževanja do tega dne železnica ni dogotovila, izrekla je Portugiška vlada železnico zapadlo ter jo je tukaj postavila na prodaj.

Uradniki pri zgradbi zgol Angleži in Amerikani ustavili so se temu ukazu Portugiške vlade ter so se v brambo podjetniških pravic vtrdili in sedaj čakajo pomoči vlad, katera jim ima doiti kmalu po dveh vojnih brodovih — amerikanskega in angleškega.

Strogo po besedah koncesije sicer ni dvoma, da ravna Portugiška pravilno, ker pa je naravno, da bi se ona rada otresla vpliva ptuje železniške družbe, podtika se ji vendar s pravico izključno ta namen in zato je tudi naravno, da se potegneta Angleška in Amerika v prvi vrsti za svoje državljane, dejanjsko pa v tem za interese svoje trgovine. Zanimivo bode videti kakšen utis napravi prihod dveh vojnih brodov, dveh na morji tako mogočnih držav — na primeroma tako malo in slabotno vlado Portugiško.

Žitna cena

v Ljubljani 25. maja 1889.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 83 kr. — banaške 6 gold. 80 kr. — turšice 5 gold. 30 kr. — soršice 5 gld 80 kr. — rži 4 gold. 50 kr. — ječmena 4 gold. 33 kr. — ovsa 3 gold. — kr. — ajde 4 gold. 33 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 41 kr. 100 kilogramov.

Vabilo na naročbo „Novic“.

Novice stopijo s tednem meseca julija v drugo poluletje 47. svojega tečaja z gorko zahvalo vsim svojim podpornikom in prijateljem.

Prvi dnevi novega poluletja odločeni so za deželno-zborske volitve večine slovenskih dežel in pokrajin.

Želimo in nadejamo se, da besede „Novic“ tudi pri teh pomenljivih borbah za razvoj naroda našega ne ostanejo brezvspešne, temveč da bode izid volitev vesel odmev za starodavno naše geslo: „Vse za vero, dom, cesarja“, Cesarjeve besede „z druženimi močmi“ naj veljajo tudi nam v teh borbah. Sloga tudi pri volitvah dala bode našim izvoljencem novo moč, soglasje pri volitvah dalo bode zastopnikom povekšano veljavo ter bode vtrdilo častno mesto, katero si je naš narod, izrekoma v zadnjih letih priboril v krogu različnih avstrijskih narodov.

S podporo svojih prijateljev in naročnikov, katere s tem vnovič prosimo še daljne — prijazne podpore, branile in zagovarjale bodo „Novice“ — ta svoja stara načela, in vse one rojake, ki tem načelam pritrjujejo, vabimo vstopu med naročnike „Novic“.

„Novice“ stanejo

po pošti prejemane za celo leto 4 gld. — kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.
v tiskarni „ „ „ „ 3 „ 40 „ za „ „ 1 „ 70 „ za „ „ — „ 90 „

Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo „Novice“ na leto za en gold. ceneje, ako ne prejemajo „Kmetovalca“.

Za prinašanje na dom v Ljubljani po 40 kr. na leto več.

Naročnina naj se po najcenejši poti poštnih nakaznic pošilja pod naslovom **Blasnikove tiskarne v Ljubljani.**

Vredništvo in opravništvo „Novic“.

ROJAKI!

Podpisani odbor priporoča Vam sporazumno z mnogimi veljavnimi možmi cele dežele po soglasnih sklepih kandidate za deželni zbor naslednje gospode, ki so:

V kmetskih občinah:

1. Za okraj okolica ljubljanska in Vrhnika: **Dr. Karol vitez Bleiweis-Trsteniški,** bivši deželni poslanec.*)
2. Za okraj Kamnik in Brdo: **Janko Kersnik,** bivši deželni poslanec.
3. Za okraj Kranj, Tržič in Loka: **Oton Detela** in **Karol Klun,** bivša deželna poslanca.
4. Za okraj Radovljico in Kranjsko goro: **Dr. Josip Poklukar,** zdanji deželni glavar.
5. Za okraj Postojina, Planina, Senožeče, Lož in Bistrica: **Hinko Kavčič** in **dr. Josip Vošnjak,** bivša deželna poslanca.
6. Za okraj Vipava in Idrija: **Matej Lavrenčič,** bivši deželni poslanec.
7. Za okraj Novo mesto, Kostanjevica in Krško; **Viljem Pfeifer,** bivši deželni poslanec.
8. Za okraj Trebnje, Zatičina, Žužemberk, Mokronog, Litija in Radeče: **Luka Svetec** in **dr. Fran Papež,** bivša deželna poslanca, ter **Ignacij Žitnik,** korni vikar in vrednik „Slovenca“ v Ljubljani.
9. Za okraj Kočevje, Lašče in Ribnica: **Primož Pakiž,** bivši deželni poslanec.*)
10. Za okraj Črnomelj in Metlika: **Anton Aleš,** dekan v Semiču.

V mestih in trgih.

1. Za Ljubljano: **Peter Grasselli** in **dr. Alfonz Mosohè,** bivša deželna poslanca.
2. Za Idrijo: **Feliks Stegnar,** bivši geželni poslanec.
3. Za Kranj in Loko: **Dr. Ivan Tavčar**, advokat v Ljubljani.
4. Za Tržič, Radovljico in Kamnik: **ces. svetnik Ivan Murnik**, bivši deželni poslanec.
5. Za Postojino, Vrhniko in Lož: **Josip Gorup,** veletržec na Reki.
6. Za Novo mesto, Višnjogoro, Črnomelj, Metliko, Kostanjevico in Krško: **prof. Fran Šuklje,** bivši deželni poslanec.

V LJUBLJANI dne 25. junija 1889.

Narodni volilni odbor.

*) Druzega kandidata odbor sedaj ne more priporočati, ker se volilci o njem še niso zjedinili.

Odgovorni urednik: **Gustav Pirc.** — Tisk in založba: **J. Blasnikovi nasledniki.**